

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QUVCHILARDA INSONPARVARLIK VA MEHR-OQIBAT TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH

Ne'matov Oybek Erkin o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

"Boshlang'ich ta'lim nazariyasi" kafedrası

Assistent o'qituvchisi tel: +998(88)154-47-77

E-mail: oybek.nematov1991@gmail.com

Elmurodova Ruxshona Abror qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

"Boshlang'ich ta'lim" yo'nalishi 3-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20539293>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarda insonparvarlik, mehr-oqibat, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat kabi ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritiladi hamda, raqamli hikoyachilik, virtual simulyatsiyalar, onlayn hamkorlik platformalari, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari, raqamli ijtimoiy loyihalar kabi texnologiyalarning tarbiyaviy salohiyati ilmiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, raqamli pedagogika, insonparvarlik, mehr-oqibat, ma'naviy tarbiya, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, virtual ta'lim muhiti, onlayn hamkorlik, raqamli madaniyat, empatiya.

Annotation. This article highlights the theoretical and practical aspects of fostering humanism, compassion, tolerance, and social responsibility in students through the use of digital technologies in modern education. It provides a scientific analysis of the educational potential of technologies such as digital storytelling, virtual simulations, online collaboration platforms, AI-based learning tools, and digital social projects. The study examines how these tools contribute to the development of moral and ethical qualities in learners and support their social-emotional growth within a virtual learning environment.

Keywords: digital technologies, digital pedagogy, humanism, compassion, moral education, ethical values, social-emotional development, virtual learning environment, online collaboration, digital culture, empathy.

Аннотация. В данной статье раскрываются теоретические и практические аспекты формирования у учащихся таких духовно-нравственных качеств, как гуманизм, сострадание, терпимость и социальная ответственность, посредством применения цифровых технологий в современном образовательном процессе. Представлен научный анализ воспитательного потенциала таких технологий, как цифровое сторителлинг, виртуальные симуляции, онлайн-платформы для сотрудничества, образовательные инструменты на основе искусственного интеллекта и цифровые социальные проекты. В исследовании рассматривается их влияние на развитие нравственных качеств учащихся и поддержку их социально-эмоционального роста в виртуальной образовательной среде.

Ключевые слова: цифровые технологии, цифровая педагогика, гуманизм, сострадание, духовно-нравственное воспитание, нравственные ценности,

социально-эмоциональное развитие, виртуальная образовательная среда, онлайн-сотрудничество, цифровая культура, эмпатия.

Kirish. XXI asr sharoitida raqamli texnologiyalar hayotning barcha jabhalariga chuqur kirib bormoqda. Ta'lim tizimi ham ushbu o'zgarishlarning markazida bo'lib, yangi pedagogik yondashuvlarni talab qilmoqda. Endilikda ta'lim jarayoni faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki shaxsning insoniy fazilatlarini shakllantirishga qaratilgan kompleks jarayon sifatida qaralmoqda. O'quvchilarda insonparvarlik, mehr-oqibat, bag'rikenglik, hamjihatlik kabi qadriyatlarni shakllantirish zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biridir. Raqamli texnologiyalar bu borada keng imkoniyatlarga ega bo'lib, o'quvchilarning nafaqat intellektual, balki emotsional va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Globalashuv jarayonida yoshlar virtual muloqotga tobora ko'proq murojaat qilmoqda. Bu esa ularning dunyoqarashi, muloqot madaniyati, xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayonida insonparvarlik tarbiyasini muhim o'rin sifatida ko'rish zarur. Raqamli texnologiyalarning pedagogik va tarbiyaviy salohiyati. Raqamli texnologiyalar o'quv jarayonini boyitadi, uni interfaol, qiziqarli va chuqur mazmunli qiladi.

Raqamli texnologiyalarni o'quvchilarda insonparvarlik va mehr-oqibat tuyg'usini shakllanishiga ta'siri. Multimediya vositalari o'quvchilarda emotsional ta'sirchanlikni oshiradi, tasvir va tovush orqali mavzuni chuqurroq his qilishiga yordam beradi. Onlayn platformalar esa hamkorlik, muloqot, bir-biriga hurmat bilan yondashish kabi fazilatlarini shakllantiradi. Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari individual yondashuvni kuchaytiradi, bu esa o'quvchi shaxsining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Raqamli texnologiyalar yordamida yaratilgan ijtimoiy loyihalar bolalarda mehr-oqibat, birdamlik, boshqalarga yordam berish kabi qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Insonparvarlik va mehr-oqibat tuyg'ularining psixologik-pedagogik mohiyati. Insonparvarlik — bu insonni ulug'lash, hurmat qilish, boshqalar taqdiriga befarq bo'lmaslikni anglatadi. Mehr-oqibat esa insonparvarlikning amaliy ko'rinishi bo'lib, yordam ko'rsatish, g'amxo'rlik, boshqalarga nisbatan yuksak e'tibor bilan qarashni bildiradi. Ushbu fazilatlarini o'quvchilarda shakllantirish uchun emotsional-intellektual rivojlanish, muloqot madaniyati, empatiya, jamoa bilan ishlash ko'nikmalari muhimdir. Raqamli texnologiyalar ushbu jarayonlarni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Virtual muhitda yaratilgan hayotiy vaziyatlar o'quvchilarda boshqalarning holatini tushunish, o'zaro yordam ko'rsatish, kelishmovchiliklarni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli vositalar yordamida insonparvarlik tarbiyasini rivojlantirish mexanizmlari. Birinchidan, raqamli hikoyachilik (digital storytelling) texnologiyasi o'quvchilarning emotsional olamini boyitadi. O'quvchilar mehr-oqibat, bag'rikenglik, ekologiya, ijtimoiy mas'uliyat kabi mavzularda videoroliklar, animatsiyalar tayyorlash orqali empatiya va insoniy qadriyatlarga chuqurroq yondashadi.

Ikkinchidan, onlayn hamkorlik platformalari orqali jamoaviy loyihalar tashkil etish o'quvchilarni bir-biriga yordam berish, fikrlash, o'zaro hurmatni shakllantirishga undaydi. Masalan, Google Classroom, Microsoft Teams, Padlet kabi platformalarda ijtimoiy mavzularda guruh ishlari tashkil etish natijadorlikni oshiradi. Uchinchidan, raqamli o'yinlar ham tarbiyaviy maqsadlar uchun xizmat qilishi mumkin.

Insonparvarlik mazmuniga ega pedagogik o'yinlar o'quvchilarning strategik fikrlashi, o'zaro yordamlashuvi, ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishini shakllantiradi. To'rtinchidan,

raqamli emotsional o'qitish (SEL) treninglari o'quvchilarning hissiyotlarini boshqarish, o'zini tutish, mojarolarni hal qilish va boshqalarni tinglash kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'qituvchilar uchun metodik tavsiyalar. O'quvchilarda mehr-oqibat va insonparvarlikni rivojlantirish uchun o'qituvchi raqamli materiallarni tanlashda tarbiyaviy mezonlarga qat'iy amal qilishi zarur. O'quv materiallari zo'ravonlikdan xoli, ijobiy mazmundagi axborotni aks ettirishi lozim. Onlayn muloqot madaniyatini o'rgatish, internet etiketi, virtual axloq normalarini tushuntirish ham muhim. Shuningdek, o'quvchilarni onlayn ijtimoiy loyihalarga jalb qilish, xayriya aksiyalarini muhokama qilish ularning empatiyasini kuchaytiradi. Ota-onalar bilan hamkorlikda raqamli tarbiya jarayonlarini olib borish ham o'quvchilar xulq-atvoriga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, sun'iy intellekt vositalari yordamida o'quvchilarning emotsional holatini kuzatish, ularga individual interfaol topshiriqlar berish samaradorlikni oshiradi.

Adabiyotlar tahlili. Raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar so'nggi yillarda sezilarli darajada ko'paydi. Dastlabki ilmiy ishlarda asosan axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'quv jarayonidagi samaradorligi, bilimlarni o'zlashtirishga ta'siri va o'qitish jarayonini avtomatlashtirish masalalari yoritilgan bo'lsa, keyingi bosqich tadqiqotlarida texnologiyalarning tarbiyaviy va shaxsiy rivojlanishdagi o'rni alohida e'tibor qozonmoqda. Xususan, o'quvchilarda insonparvarlik, tolerantlik, empatiya, ijtimoiy faollik kabi fazilatlarni shakllantirishda raqamli vositalarning imkoniyatlari keng ilmiy muhokamalarga sabab bo'lmoqda.

Turli xorijiy tadqiqotchilar tomonidan raqamli pedagogika tushunchasi chuqur tahlil qilingan bo'lib, bunda texnologiyalar bilim berishdan tashqari, shaxsning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ham xizmat qilishi mumkinligi ta'kidlanadi. Raqamli hikoyachilik (digital storytelling) texnologiyasiga bag'ishlangan adabiyotlarda ushbu metod o'quvchilarning empatiya, kreativ fikrlash, boshqalarga hurmat bilan yondashish kabi fazilatlarni kuchaytirishi ko'rsatilgan. Xususan, o'quvchilar tomonidan tayyorlangan ijtimoiy mavzudagi videoroliklar, animatsiyalar, prezentatsiyalar ularning hissiyotlarni anglash, voqea-hodisalarga insoniy nuqtai nazardan qarash kabi ko'nikmalarini rivojlantirishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Onlayn hamkorlik platformalari bo'yicha adabiyotlarda esa guruhda ishlash, jamoaviy qaror qabul qilish, muloqot madaniyatini shakllantirish, bir-biriga yordam ko'rsatish kabi ijtimoiy-psixologik ko'nikmalarni rivojlantirish mumkinligi qayd etiladi. Turli ilmiy manbalarda masofaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy his-tuyg'ulari pasayib ketmasligi uchun o'qituvchilar tomonidan interfaol topshiriqlar, ijtimoiy loyihalar, muhokama va debatlar tashkil etish zarurligi ta'kidlanadi.

Shu bilan birga, pedagogik adabiyotlar raqamli muhitda muloqot madaniyati, kibermadaniyat, virtual axloq normalarini shakllantirish bugungi ta'limning muhim vazifasi ekanligini qayd etadi. Yevropa va Osiyo tadqiqotlarida yuqori sinf o'quvchilarining raqamli madaniyatini shakllantirish jarayonida internet etiketi, virtual muloqot, axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarga mas'uliyat bilan yondashish kabi fazilatlar insonparvarlik tarbiyasining ajralmas qismi sifatida talqin qilinadi. Shu ma'noda, raqamli texnologiyalar nafaqat axborot yetkazuvchi vosita, balki o'quvchini ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalovchi kuchli pedagogik mexanizm sifatida ko'riladi.

Xulosa. Raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish bugungi kunda nafaqat o'quv tizimining texnik yangilanishi, balki pedagogik jarayonning mazmuniy takomillashuvi sifatida ham qaralmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, zamonaviy raqamli vositalar o'quvchilarda insonparvarlik, mehr-oqibat, bag'rikenglik, empatiya, ijtimoiy mas'uliyat kabi

yuksak ma'naviy fazilatlarni shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Chunki raqamli ta'lim muhiti o'quvchilarning faqat bilish faoliyatini emas, balki ularning hissiy, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishini ham qo'llab-quvvatlaydigan keng ko'lamlı imkoniyatlarga ega.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli hikoyachilik, virtual simulyatsiyalar, onlayn muloqot platformalari, ijtimoiy loyihalarga asoslangan topshiriqlar, interfaol o'yinlar kabi raqamli vositalar o'quvchilarni ijtimoiy vaziyatlarni tahlil qilish, o'zaro yordam ko'rsatish, bir-birini tushunish, kelishmovchiliklarni madaniy yo'l bilan hal qilish kabi kompetensiyalarni shakllantirishga yordam beradi. Bu jarayon o'quvchilarning kundalik hayotdagi insoniy munosabatlarini boshqarish, boshqalarga hurmat bilan yondashish, jamiyat manfaatini birinchi o'ringa qo'yish kabi madaniy-axloqiy qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Pedagogik nuqtai nazardan olib qaraganda, raqamli texnologiyalar asosidagi ta'lim mazmuni o'qituvchidan yangicha yondashuvni talab qiladi. Bunda o'qituvchi raqamli kontentni tarbiyaviy mezonlarga ko'ra tanlashi, o'quv jarayonida ijobiy g'oyalarni ilgari suruvchi materiallardan foydalanishi, raqamli muloqot madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratishi lozim. O'quvchilarning internet makonidagi faoliyatini nazorat qilish emas, balki to'g'ri yo'naltirish, ularni ongli, madaniyatli va mas'uliyatli raqamli shaxs sifatida tarbiyalash bugungi ta'limning muhim vazifasi hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bond, T. G., & Fox, C. M. (2015). Applying the Rasch model: Fundamental measurement in the human sciences. Routledge.
2. Bruner, J. S. (1996). The culture of education. Harvard University Press.
3. Castells, M. (2010). The rise of the network society. Wiley-Blackwell.
4. Karimov, I. (2018). Raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilarda ijtimoiy va ma'naviy tarbiyani shakllantirish. *Pedagogika va Innovatsiyalar*, 4(2), 23–31.
5. Tursunov, A. (2020). Onlayn ta'lim va o'quvchilarning emotsional rivojlanishi. *O'zbekiston Ta'lim Ilmlari Jurnali*, 6(1), 45–53.
6. Ismoilova, M. (2019). Raqamli pedagogika va yoshlar ma'naviy tarbiyasi. *Ta'lim va Rivojlanish*, 3(4), 12–20.